

הבזו לְרָשָׁע, לַיַּד הַפּוֹרְעַת!
 לֹא יִרְתִּיעֵנוּ פְּגִיוֹן הַשּׁוֹדֵד,
 לֹא נִפְרָץ בֵּילַל וּבִקְיֹנוֹת,
 וְגַם לֹא בְּנִקְמָה נִשְׁקִיט זַעֲמֵנוּ הַלּוֹהֵט.
אָנוּ לְעִבּוּדָה, לְהִגָּה וּלְשָׁלוֹם!

אברהם ברוידס, 1929

פְּקוּלוֹת רַעֲמִים בְּדַמְמַת יוֹם קִיץ בְּהִיר
 הַמָּמוֹנוּ מִמִּיטֵי הַשּׁוֹאָה.
 אֲרָצֵנוּ נִזְרָעָה גּוֹפּוֹת חֲלָלֵינוּ הַיְקָרִים.
 סְפִינֵי מְרֻצָּחֵינוּ מְטַפְטְפִים דָּם וּלְשֵׁד.
 וְעֵשׂוֹן מְשַׁקֵּינוּ הַשְּׂרוּפִים צוֹרֵב הַעֵינַיִם.

פעולה מקדימה להשתתפות במפעל זר לנופל

מטרות:

1. הכרות עם מפעל זר לנופל ובחירה להשתתף בו.
2. למידה והכרות עם סיפורם של חניכי התנועה, שהתחנכו לערכי 'לעבודה, ההגנה והשלום' - עלה והגשם', השתתפו במלחמות ישראל, ואף שילמו על כך בחייהם.
3. הבנה כי תנועת הנוער הייתה והינה שותפה מרכזית בבניית והגנת החברה והמדינה.
4. עמידה על משמעות וחשיבות הנצחת החללים בוגרי ובוגרות התנועה ובחירה להעמיק מעשה זה.

למדריכה

הנוער העובד והלומד, בגלגוליה ההיסטוריים השונים (גורדוניה, התנועה המאוחדת, הנוער העובד, הנוער העובד והלומד, בני המושבים) הייתה ועודנה שותפה בבניית הישוב והמדינה ולקחה חלק משמעותי במשימות ההגנה השונות. חניכי התנועה, שהתחנכו לאור ערכי 'לעבודה, ההגנה והשלום' - עלה והגשם', השתתפו במלחמות ישראל, ואף שילמו על כך בחייהם.

פעולת התנועה המרכזית העוסקת בזיכרון הנופלים והוקרה על תרומתם לבניין החברה והמדינה, מתקיימת מזה 38 שנים במפעל 'זר לנופל', מפעל חינוכי שנוסד בעקבות הפקעת מחירי הפרחים ביום אבל וזיכרון לאומי, ומתוך בחירתה של התנועה להתייצב לצד המשפחות השכולות ביום אבלם המשותף, ולהוקיר ולכבד את זיכרון הנופלים.

בקיני וסניפי התנועה מתקיימת פעולת הנצחה לזכר החללים בוגרי התנועה, באמצעות טקסים, אנדרטאות וכן עמידה בקשר עם המשפחות השכולות. לשם הרחבת פעולת הנצחה, אנו מקימים כעת מפעל הנצחה נוסף - 'ספר הזיכרון' - מאגר מידע ובו סיפורי חייהם של חניכי ומדריכי הנוער העובד והלומד שנפלו במערכות ישראל. מטרת ספר הזיכרון היא הרחבת הנצחה של זיכרון הנופלים, בוגרי ובוגרות התנועה, והעמקת הפעולה חינוכית הציונית, לאור סיסמת התנועה - 'לעבודה, ההגנה והשלום' - עלה והגשם!'

בפעולה הקרובה נזמין את חניכינו להשתתף במפעל זר לנופל ולהעמיק את פעולת הזיכרון וההנצחה של הנופלים.

לפני מועד קיום הפעולה, עליך לספר לחניכך כי הפעולה הבאה תעסוק ביום הזיכרון לחללי צה"ל ולברר האם ומי מהם מגיע ממשפחה שכולה. כדאי לקיים עם חניכים אלו שיחה המבררת את תחושותיהם ביחס לקיום שיחה בנושא בקבוצה, והאם ירצו לספר בפעולה את סיפור השכול המשפחתי.

את השיר 'לעבודה, להגנה ולשלום' כתב בשנת 1929 אברהם ברוידס בעקבות מאורעות תרפ"ט, שיר שתבע את סיסמת התנועה מאז ועד היום. שיריו של אברהם פורסמו בעיתון התנועה "במעלה", והוא זכה לכינוי "משורר הנוער העובד", זאת לא רק משום שהיה ממקימי התנועה ואחד מדובריה הבולטים בתרבות, אלא גם מפני שנושאי שירתו ואופייה הפשוט והעממי ביטאו את שפתם ואת רחשי לבם של חבריו לתנועה.

מהלך הפעולה

חלק א' – הכרות עם מפעל זר לנופל (25 דקות)

שאל: האם אתם מכירים מפעל זר לנופל? השתתפתם בו בעבר? – ספרו על כך

נאמר: מפעל זר לנופל הוא מפעל חינוכי של התנועה המתקיים זו השנה ה-38. המפעל התחיל מיוזמה של אדם בשם שמעון אהרון, שראה שביום הזיכרון הלאומי לחללי מערכות ישראל מוכרי הפרחים מפקיעים את מחירי הפרחים ומנצלים בכך את המשפחות השכולות. שמעון, שהינו חקלאי, פנה למגדלי פרחים בבקשה שיתרמו פרחים לחלוקה, ולנוער העובד והלומד בבקשה שיחלקו את הזרים למשפחות השכולות. חלוקת הפרחים החלה בבית העלמין הר הרצל בירושלים, והתרחבה להיות מפעל חינוכי של התנועה בכל רחבי הארץ.

צופים יחד בסרט¹ שהופק במלאת 30 למפעל זר לנופל

- מה הבנתם מתוך הסרט על המפעל?
- מדוע התנועה בחרה לקיים את המפעל?
- מה משמעות המפעל בעבור התנועה?
- מה משמעות המפעל בעבור המשפחות השכולות ובעבור החברה הישראלית?

חלק ב' – הנצחת החללים בוגרי ובוגרות הנוער העובד והלומד (30 דקות)

נאמר: בהמשך למפעל זר לנופל, ייסדנו בתנועה מפעל הנצחה נוסף – 'ספר הזיכרון' - מאגר מידע ובו סיפורי חייהם של חניכי ומדריכי הנוער העובד והלומד, שהתחנכו בתנועה על ערכי הציונות לאור סיסמת התנועה 'לעבודה, להגנה ולשלום' – עלה והגשם!" ונפלו במערכות ישראל.

למדריכה: היכנסי לאתר ספר הזיכרון (באמצעות חיפוש בגוגל) וחפשי בו את סיפורי חייהם של החללים בוגרי הקן או הסניף בו את מדריכה. ניתן לעשות זאת על ידי כניסה לחיפוש מתקדם² ובתיבת היישוב להזין את שם הישוב. עליך לקרוא מבעוד מועד את הסיפורים, ולהדפיס את רשימת שמות החללים, אותם יחפשו החניכים בפעולה.

במידה ולא מתקבלות תוצאות מתאימות, ניתן לחפש את סיפורם של חללים מיישובים קרובים, או להשתמש בסיפורים המצורפים (נספח א').

מתחלקים לזוגות. כל זוג מקבל שם של חלל, אותו יחפשו באמצעות הפלאפון בספר הזיכרון, יקראו אודותיו, ויענו על מספר שאלות (נספח ב')

הדגישי לחניכים – קריאת סיפורי הנופלים אינה משימה קלה. מדובר באנשים צעירים, שהיו חניכים בתנועה ופעלו בה, היו להם חלומות לעתיד, רגשות ואמונות, שנגדעו במהלך פעולת ההגנה על הישוב היהודי בארץ. יתכן וקריאת הסיפורים תעורר בכך רגשות שונים, ואשמח שתשתפו בהם. זה בסדר להחליט גם לא לקרוא או לעצור באמצע אם אתם מרגישים שזה קשה לכם מדי.

חוזרים למעגל ושואלים:

- מה ניתן ללמוד מסיפורי החיים של החללים?
- מדוע שהתנועה תזכור ותנציח את זכר בוגרות ובוגרי התנועה שנפלו במערכות ישראל?
- האם הייתם רוצים ללמוד עוד סיפורים כאלה ולפעול להנצחתם?

למדריכה: חניכי התנועה שאת סיפורם אנו לומדים, בחרו להגשים בדרכים שונות את הערכים עליהם התחנכו בתנועה, המבוטאים בסיסמא "לעבודה, להגנה ולשלום" – עלה והגשם!"³ אין בכוונתנו לדבר בשמם של החללים, אך ניתן להבין מתוך הסיפורים כי לחברות בתנועה הייתה בעבורם משמעות גדולה והשפעה על עיצוב אמונותיהם ואופיים.

מסיפורי החיים של החללים ניתן ללמוד לא רק עליהם באופן אישי, אלא גם על התנועה – תנועה ציונית, שמחנכת את חניכיה להיענות למשימות הלאומיות: עבודה ופיתוח הארץ, חינוך, התיישבות, הגנה ועוד. מסיפורם האישי של החללים משתקף סיפורם של תנועה, שבמשך כל שנותיה לקחה חלק בבניית והגנת החברה והמדינה.

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=jssnlj9sz1Y>

הבחירה להנציח את זכר החללים בוגרי התנועה הינה הן מעשה של כבוד ומחויבות כלפי אותם חניכים וחניכות שמתוך התחנכותם בתנועה יצאו להגנת החברה והמדינה, שילמו על כך בחייהם, והבטיחו בכך את המשך בנייתה של המדינה והתנועה, והן הבחירה לספר כך את סיפורה של התנועה, לגלות דרך ההנצחה את תו ההיכר של התנועה כתנועה ציונית ומשימתית - בחירה המחייבת אותנו להמשיך ולחנך לערכים אלו.

חלק ג' – סיכום והזמנה להשתתפות במפעל (10 דקות)

נאמר: ביום הזיכרון לחללי צה"ל נקיים את מפעל זר לנופל. נגיע לבית העלמין בישוב בשעה 7:00, נארגן עמדה עם זרי הפרחים, נעמוד בצורה מכובדת, עם חולצות תנועה, ונחלק זרים לבאי בית העלמין.

במהלך השהות בבית העלמין, נתחלק לזוגות וכל זוג יקבל שם של חלל בוגר התנועה שנפל במלחמת יום העצמאות. עליכם יהיה לאתר את מקום קבורתו (ניתן ללכת אל העמדה של היחידה להנצחת החייל בבית העלמין ולשאול מה מקום הקבורה על פי שם החלל), ללכת אל הקבר, לקרוא את סיפור חייו בספר הזיכרון ולהניח זר על קברו. במידה ונפגוש את משפחת החלל, ניתן לדבר איתם, להסביר מדוע באנו ולשמוע מהם סיפורים נוספים במידה ויהיו מעוניינים לספר.

למדריכה: ישנן פעולות חינוכיות נוספות שניתן לעשות. עליך להחליט אם את מעוניינת לקיים פעולות אלה ולהבין מה נדרש ממך לשם כך. במידה והנך מעוניינת בזאת, הציעי אותם לחניכייך:

- **הפקת טקס זיכרון בקן/סניף בערב יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל** – ניתן להסתייע בחוברת שבה: הצעה למטרות לטקס, הצעה למהלך הטקס, מהלך העבודה על הטקס עם החניכים, הכנות נדרשות, קטעים ושירים.
- **יצירת קשר עם משפחות שכולות של חללים בוגרי התנועה ולקיים:**
  - מפגש של החניכים עם משפחה שכולה להכרות עם סיפור חייהם של הנופלים
  - איסוף מידע נוסף אודות החלל והרחבת המידע באתר
- **הקמת עמדת הנצחה לחללים בוגרי התנועה בקן/סניף ביום הזיכרון**

עלו והגשימו!

מלאו לו ח"י שנה ומפקדו העניק לו בתוספת ל"שי", הסמל של הכפר הכבוש, חופשה קצרה ליום זה. בכל רגע פנאי בא אל סניף "הנוער העובד" בשכונה, נפגש עם חניכיו ושוחח איתם. נחם השתתף בפעולות בכפר סבא הערבית, טנטורה ועוד. הוא דרש להעבירו לפלמ"ח, אל חבריו מן ההכשרה, ולא נרתע גם מלהשתמש בבריחה ו"עריקה", כדי להשיג את חפצו. לבסוף עבר לגדוד הראשון של הפלמ"ח, גדוד "העמק" בחטיבת "יפתח". השתתף במבצע "יפתח", בקרב על מלכיה ואל-קובאב. היה אלחוטאי במשוריין ומסר את ההודעות בקול שקט שהשרה ביטחון באווירה המתוחה. "בפעם הראשונה שראיתי הרוגים ופצועים נזעזעתי", - אמר לחברו - "עתה רכשתי לי כבר את ההרגשה האפורה של חייל ותיק". אך למראה שדות האויב שהעלה באש הרגיש גם רגשי נוחם, "חבל... אילו שיבולים יפות ומלאות". בתרמילו טילטל תוי-נגינה וספרי מדע, ורצה לעבור קורס מנצחים ולהקים תזמורת ומקהלה במשק שבו יחיה. עם זה שאף להשתלם במקצוע החשמלאות, היה איש עמל, וידע להוציא מתחת ידיו עבודה יפה ומושלמת. העסיקהו בעיות החברה, הסוציאליזם והציונות הסוציאליסטית. ב"עבודה, הגנה ושלוש" ראה את מטרות העם היהודי ודרש מן הנוער הארצישראלי להוות את הגרעין החלוצי הבונה, ללכת לנגב וליישובי הגבולות ולשמש חיל- ספר אזרחי. הוא ניסה להגשים את האידיאלים שלו ככל שהשיגה ידו. בהפוגה הראשונה השתתף בכינוס ההכשרה בבית השיטה והיה מראשי המדברים בו.

נחם לחם בקרבות עשרת הימים - "מבצע דני", כיבוש לוד, רמלה וכפרי הסביבה - ענבה, דניאל וג'ימזו. בליל 17-18 ביולי 1948, לקראת תחילת ההפוגה השנייה, תפס גדוד "העמק" את שילתא ומשלט בחלקו המזרחי של רכס קוריקור כדי לאיים על אגפו של מערך הלגיון בלטרון. עם בוקר התברר כי כוח לגיון מחזיק בחלקו המערבי, השולט, של הרכס. האויב תקף את הכוח במשלט משני כיוונים בסיוע שריוניות וזה נאלץ לסגת. בנסיגה הקשה בשטח פתוח הנתון לאש צולבת נפלו רבים מהלוחמים. בקרב זה נפל נחם, ביום י"א בתמוז תש"ח (18.7.1948). עת נפגע רעו-מנוער, קלמן, וגסס, אף להצילו, למרות פקודה מפורשת לסגת. הוא נשאו עד כלות כוחותיו גם לאחר שהוא עצמו נפגע, עד שנפלו שניהם.

ביום י"א באדר תשי"א (28.2.1950) הובא למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי בהר- הרצל בירושלים.

נחם נוביק

נפל ביום י"א בתמוז תש"ח (18/07/1948)

הנוער העובד

בבעתיים

מידע כללי

נפל ביום י"א בתמוז תש"ח (18/07/1948)
בן 18 במוחו
דרגה: טוראי
יחידה: חיל רגלים
מערכה: העצמאות
מקום מנוחתו: הר הרצל (חלקה צבאית)
הורים: צפורה וראובן
יישובים: נבעתיים
קנים/סניפים: קן בורוכוב

סיפור חייו

בן צפורה וראובן, נולד בשביעי של פסח תר"ץ (18.4.1930) בשכונת בורוכוב בגבעתיים. היה נער מפותח מאוד בגופו, חזק ותקיף, שידע לעמוד תמיד על דעתו ועל עקרון הצדק. בבית-הספר היסודי בשכונה התבלט בכשרונו ובתפיסתו. בהיותו בן 12 הצטרף ל"נוער העובד" ודבק בתנועה וברעיונותיה. מגיל 14 היה בגדנ"ע. נחם למד בבית-הספר המקצועי על שם מכס פיין והצטיין במקצוע החשמלאות. היתה לו שמיעה טובה ותפיסה מוסיקלית, ואף ניצח על תזמורת בית-הספר. בו-בזמן עזר לאביו בעבודה והתמסר להדרכה בסניף "הנוער העובד" בשכונה. היה מעמודי התווך בסניף. ריכז את רוב הפעולות והדריך שתי קבוצות. השתתף בארגון מקהלה ובחוג הדרמטי ומילא תפקידים מרכזיים בהצגות. החל לארגן תזמורת כלי-נשיפה של מכבי-אש. היה נערץ על כל חניכיו. לא כפה עליהם את דעתו. ידע תמיד להסביר והניח לחניכים לבחור את דרכם. בסוף תש"ז סיים את לימודיו והצטרף להכשרה. בחודש דצמבר 1947, מיד לאחר החלטת עצרת האו"ם על חלוקת הארץ ופרוץ מלחמת-העצמאות, גויס לחי"ש המקומי ושירת במחלקה קרבית בסביבות תל-אביב. מהחי"ש המקומי נשלח לקורס. הוא השתתף בקרבות תל ליטווינסקי, חיריה וסאקיה. היה מראשוני הכובשים של סלמה. בשעת הכיבוש

מרים שחור

נפלה ביום כ"ו בכסלו תש"ח (09/12/1947)

הנוער העובד

כפר הנוער בן שמן

מידע כללי

נפלה ביום כ"ו בכסלו תש"ח (09/12/1947)

בת 19 במותה

דרגה: טוראי

יחידה: חיל רגלים

מקום מנוחתה: נחלת יצחק (חלקה צבאית)

הורים: לאה ואפרים

יישובים: כפר הנוער בן שמן

חרשה וזרעה, עבדה בגן-הירק ובמשתלה, ברפת, בדיר ובלול, טיפלה בתינוקות והיתה טרקטוריסטית. בכל עת-מצוא היתה עולה על הטרקטור ונוהגת בו וכך למדה לחרוש כאחד הבנים. גם בפלמ"ח, שאליו הצטרפה בעודה צעירה לימים, הצטיינה כאחד הבחורים. עוד בטרם מלא לה 18 שנה יצאה עם חבריה לחפש קבוצה שהתאמנה בסביבות יריחו וים-המלח ועקבותיה אבדו. מרים היתה הראשונה שגילתה את התועים בדרכם. היא נודעה כאלופת שחיה וריצה, טיפוס בהרים וזריקת רימונים ועל-כן כינוה "הפרטיזנית". "אני קוראת וחוזרת וקוראת בדפי ספרה של חנה סנש" - כתבה מרים באחד ממכתביה - "את הספר אניח למראשותי, מתחת לכרי. אכן, זוהי הדמות שכמוה אחפוץ להיות". מרים עברה קורסים מיוחדים לסיירים וגששים ובהיותה בנגב, שעליו חלמה תמיד ובו רצתה לבנות את ביתה, סיירה ואיבטחה את צינור-המים, לא רחוק מגבול מצרים. באחד הסיורים הללו נפלה, כשבועים לפני שעמדה להקים בית בישראל. חוליה בת 9 אנשים יצאה לסיור בדרך מגבולות לנירים. בעוברה את הכפר הערבי שועוט ארבה לה כנופיה גדולה. מאחד הבתים נשמעה ירייה ומיד הותקפה החוליה על-ידי המון בדווי. שלושה מן הבחורים נפלו מיד. השישה שנותרו נתפלגו לשתי קבוצות והחלו להימלט על נפשם, אך ההמון הדביק את אחת הקבוצות. מרים, שהיתה בחבורה השנייה, זרקה שני רימונים והפילה חללים בהמון הבדוויים. השלושה הספיקו להימלט, אך ההמון רדף בחימה אחרי מרים ושני חבריה. השניים נפלו בקילומטר הראשון ואילו מרים, שהיתה קלת-רגלים, נמלטה הרחק מן הכפר, עד שבדווי רכוב על סוס הדביק גם אותה וירה בה. למחרת, כשנכנס כוח עברי לכפר, מצאוהו ריק מאדם. נמצאו בו שלושת החללים היהודים והרוגים בדוויים. שני החללים האחרים נמצאו בשדה והרחק משם נתגלתה גופתה של מרים ליד מחילה קטנה שאליה זחלה בשארית כוחותיה ושם מתה מאיבוד דם רב ביום כ"ו בכסלו תש"ח (9.12.1947). נקברה בנחלת יצחק.

ביום כ"ה באלול תשי"ד (23.9.1954) הועברה למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי שבמקום.

"חורשת מרים" ניטעה בנגב על-ידי הקרן-הקיימת-לישראל לזכרה של מרים בת 19-.

סיפור חייה

בת לאה ואפרים, נולדה ביום ה' בטבת תרפ"ט (18.12.1928) בירושלים. דור רביעי בארץ. לפני למעלה ממאה שנה עלו אבות אבותיה לארץ והיו בין שומרי חומות טבריה, צפת וירושלים. אביה, מורה בבית-הספר היסודי "ביל"ו בתל-אביב, עודד את בתו לצאת לדרך חלוצית. התחנכה בכפר הנוער בן שמן, הצטרפה לתנועת "הנוער העובד" ויצאה אחר-כך להכשרה בעין חרוד, בית הערבה וענן. אמיצת-לב, ישרת-אופי, עליזה - "כנף רננים" קראו לה. מרים מצאה עניין רב בחיי הקיבוץ והירבתה להביע דעתה על חיי החברה. לא היה ענף חקלאי שלא התמחתה בו.

רחביה ברמן

נפל ביום י"ט בניסן תש"ח (28/04/1948)

הנוער העובד

ירושלים

הוגי הרעיון של פיתוח תעשיית עץ אלון במקום ושקד על הרחבת שאר ענפי המשק. את שירותו ב"הגנה" החל בגיל צעיר והיה בין ראשוני הפלמ"ח. רחביה השתתף בפעולות הפשיטה בסוריה בימי מלחמת- העולם השנייה, והיה בין המפקדים והפעילים במאבק על ההעפלה. רק לעתים רחוקות מצא לעצמו שעה קלה כדי לבוא הביתה, כיוון שהשקיע את עצמו כולו בתפקידים של מחתרת והצלה. בראשית שנת 1948 שימש בתפקידי אבטחת שיירות ואחר-כך בתכנון הפעולות לקראת שחרור חיפה. בחודש אפריל 1948 נתמנה לקצין המנהלה של מבצע "הראל" לפריצת הדרך לירושלים.

ביום 20.4.1948 יצא בשיירה הגדולה, שנסעו בה גם דוד בן-גוריון, חברים במינהלת העם ומפקדים. באזור שער הגיא הותקפה השיירה על-ידי המון ערבי, שהמטיר עליה אש כבדה מרכסים לאורך הדרך. רחביה פעל לארגון הגנת השיירה וחילוץ כלי הרכב, ותוך כדי כך נפצע. הוא והועבר לבית-החולים "שער ציון" במצב קשה, וביום י"ט בניסן תש"ח (28.4.1948) מת מפצעיו. רחביה הובא למנוחת-עולמים בבית-הקברות בסנהדריה בירושלים. השאיר אחריו אישה ושני בנים.

בעלון הקיבוץ שהוקדש לזכרו (יומן מס' 1052) נדפס גם מכתבו האחרון, ובו השורות: "כאנשי קיבוץ ידענו כל השנים לקראת מה אנו צועדים, ולא במקרה אנו במערכה זו. גם אני התכוננתי לקראתה..."

מידע כללי

נפל ביום י"ט בניסן תש"ח (28/04/1948)

בן 32 במותו

דרגה: סרן

יחידה: חיל שריון

מערכה: העצמאות

מקום מנוחתו: סנהדריה

הורים: טובה וצבי

יישובים: ירושלים

סיפור חייו

בן טובה וצבי, נולד בשנת 1916 בפולין, עלה ארצה בשנת 1921 ולמד בישיבת "עץ חיים" בירושלים. עוד בילדותו נרתם בעול העבודה ועזר להוריו כמחלק חלב. כנער ער ובעל מחשבה תוססת מצא את מקומו בתנועת "הנוער העובד", על אף האווירה המסורתית שחונן בה. משנתבגר היה במשך זמן קצר לאחד ממדריכייה של תנועת "הנוער העובד" וממתוו דרכיה. רחביה יצא לעבוד בפרדסי הסביבה ובערבים היה מתמסר ללימודי ההנדסה, אשר חיבבם ביותר. כחבר התנועה המגשים את רעיונותיה, להם היה מסור בלב ונפש, יצא לעין חרוד להכשרה כחבר גרעין "אלונים". עם

יעקב (יענקלה) גרובר

נפל ביום י"ב בטבת תש"ח (25/12/1947)

הנוער העובד

כפר סבא

הרצליה

בת ים

בהיותו בן 17 התנדב לבריגדה היהודית, וכשקיבל חופשה ואפשרות לנסוע הביתה העדיף להישאר באיטליה ולנצל את חופשתו לעבודת-עזרה במחנות העקורים. בהיותו בפריז נתקל ברחוב באישה יהודייה בוכה משום שכומר סירב להחזיר לה את שני ילדיה שהציל מהובלתם למחנה-השמדה. יעקב נכנס אל הכומר והצליח להשפיע עליו בראיות מהתנ"ך, שיחזיר את הילדים לאמם ולעמם.

כששוחרר מהצבא הבריטי וחזר הביתה מצא את הוריו שבבת ים במצב חומרי קשה. יעקב לא ביקש מהמוסדות פיצויים כחייל משוחרר, כי לדעתו אין לבקש גמול בעד מילוי חובה, אלא נרתם לעבודה, ואת זמנו הפנוי הקדיש להדרכה בסניף "הנוער העובד". משעבר עם ההורים לחולון התמסר לפעולות ב"משמרת הצעירה" ונבחר למזכירותה.

כחבר חי"ש התייצב להגנת המקום מיד עם פרוץ מלחמת-העצמאות ונתגלה כבעל כושר צבאי מובהק. פעם נאסר על-ידי "שומרי הסדר" הבריטיים, שוחרר וחזר מיד לעמדתו. הוא ידע את הסכנה הצפויה לו ושבוע לפני נופלו נפרד מאביו, באומרו: "אבא, אני הולך, אבל אתה צריך להיות מוכן לכל, ואפילו לכך שלא אשוב...". יעקב התנדב לסייר את הבית הגבוה בתל-א-ריש, שממנו ירו הערבים יריות-רצח לרחובות חולון, חזר לשם עם החבלנים לפיצוץ הבית. הפיצוץ הצליח, אך הוא נפגע מכדור ונפל ביום י"ב בטבת תש"ח (25.12.1947). הובא למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי בנחלת יצחק.

מידע כללי

נפל ביום י"ב בטבת תש"ח (25/12/1947)

בן 20 במותו

דרגה: טוראי

יחידה: חיל שריון

מערכה: העצמאות

מקום מנוחתו: נחלת יצחק (חלקה צבאית)

הורים: רחל ומשה

יישובים: בת ים, הרצליה, כפר סבא

קנים/סניפים: סניף בת ים

סיפור חייו

בנם-יחידם של רחל ומשה, נולד ביום י"ד בתמוז תרפ"ז (14.7.1927) בירושלים. בשל קשיי הפרנסה נדדה המשפחה למקומות-עבודה שונים בארץ והוא למד בבתי-החינוך בהרצליה ובכפר סבא. נודע כתלמיד למופת, בייחוד בהיסטוריה, ובהרצליה הכתירוהו המורים בתואר "פרופסור להיסטוריה". בהיותו בן 13 הפסיק הנער את לימודיו ונרתם לעבודה. בכפר סבא היה חבר "הנוער העובד" ובהיותו בן 14 וחצי ביקש מאביו בחשאי לשדל את האם שתסכים להתניסותו לפלמ"ח. הוא התחיל לשרת בקיבוץ אילון שבגליל המערבי, התאמן ועבד בקיבוצים הזורע ויגור ואחר-כך הצטרף להכשרה המגויסת של "הנוער העובד" בקיבוץ מעוז, שקיבלה אחר-כך את השם "למגינים" ובתקופה מאוחרת יותר עלתה להתיישבות בעין זיתים. במחנה הקבוצה בהרצליה מילא תפקיד מרכז-עבודה ונתחבב על החברים.

מרדכי (מוטקה) דגי

נפל ביום כ"ח באדר ב' תש"ח (08/04/1948)

הנוער העובד

תל אביב-יפו

פחת תקווה

גינזור

בגרם-המעלות הפיקודי. נשלח לקורס מ"כים ומשם לקורס מ"מים. עלה לדרגת מפקד מחלקה בפועל, ואחר-כך - כיהן בתפקיד מפקד-פלוגה. מרדכי שימש מדריך למחלקות הפלמ"ח ברמת הכובש, ואחר-כך בגבעת השלושה, מאמן ומחנך כאחד. מפקד תקיף וחבר אהוב על פקודיו-חניכיו. בתקופת המאבק נגד הבריטים השתתף בפעולות רבות, בין השאר - בהתקפה על מחנה המשטרה הניידת הבריטית בשרונה וב"ליל וינגייט". תכונותיו עשוהו ללוחם-מחותר אידיאלי. הוא נשלח לקפריסין ושם אירגן את הבריחה מהמחנות ואת העלייה הבלתי-לגלית. שבועות מספר לפני 29.11.1947-, יום הכרזת האו"ם על החלוקה, חזר ארצה ועמד לקבל חופשה, אותה רצה לנצל לשם השלמת השכלתו.

עם פרוץ מלחמת-העצמאות נתמנה לתפקיד מגייס מטעם הפלמ"ח, אולם הוא תבע את העברתו לתפקיד קרבי. מרדכי נקרא למטה מבצע "נחשון", ונלחם בשורות גדוד "הפורצים". לקראת מבצע "נחשון" לפריצת הדרך לירושלים נכבש הקסטל השולט על הדרך והוחזק על-ידי כוחותינו. הערבים ערכו מספר התקפות-נגד במגמה להחזיר משלט חיוני זה לידיהם ובאחת מהן, בליל 7-8 באפריל, נהרג מפקדם עבד אל-קאדר אל-חוסייני. ביום כ"ח באדר ב' תש"ח (8.4.1948) ערכו הכוחות הערביים התקפה עזה כדי לכבוש את המקום ולמצוא את גופת מנהיגם. מחלקת פלמ"ח שהשתייכה לגדוד החמישי של חטיבת הראל יצאה כתגבורת לקסטל ואנשיה חיפו על נסיגת מגיני הקסטל. בקרב הנסיגה הקשה נפלו רבים ממחלקת התגבורת ומרדכי היה אחד מהם. הוא נקבר במעלה החמישה.

ביום י"ב בכסלו תשי"ד (19.11.1953) הועבר למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי בהר- הרצל בירושלים.

מידע כללי

נפל ביום כ"ח באדר ב' תש"ח (08/04/1948)

בן 23 במותו

דרגה: סגן

יחידה: חיל רגלים

מערכה: העצמאות

מקום מנוחתו: הר הרצל (חלקה צבאית)

הורים: חוה וזאב

יישובים: גינזור, פחת תקווה, תל אביב-יפו

קנים/סניפים: סניף תל אביב

סיפור חייו

בן חוה וזאב, נולד בחודש ינואר 1925 בפולין. בהיותו בן שנה עלתה אמו עם חמשת ילדיה ארצה. האב הקדים את בני משפחתו וחיכה להם בארץ. חבלי היאחזותה של המשפחה היו קשים ושנות הסבל הטביעו את חותמן על התפתחותו של מוטקה וחישלו את אופיו. עוד בהיותו בבית-הספר העממי בפתח תקווה הצטרף להסתדרות "הנוער העובד" ועם סיום לימודיו יצא עם חבריו להכשרה ואחר-כך עבר לגינזור. שם חלה בקדחת ונאלץ לעזוב לזמן-מה את הקיבוץ. הוא עבר לתל-אביב והיה פעיל בסניף "הנוער העובד", כמרכז הפעולה המקצועית שלו. עם פרוץ מלחמת-העולם השנייה החליט להתגייס לצבא הבריטי, אולם אחיו הבכור הקדימו והוריו לא הסכימו להתגייסותו, הסכמה שנדרשה להתגייסות בני ה-17. מוטקה מצא דרכו לפלמ"ח. בשנת 1943 הצטרף להכשרה המגויסת בנגבה. כבר אז התבלט בתכונותיו: רצינות, אחריות, שקט. היה עניו בהליכותיו, שתקן לפי טבעו, יודע לשמור סוד. במהרה עלה

יוסף ועקנין

נפל ביום י"ב באב תש"ח (17/08/1948)

הנוער העובד

ירושלים

אלונים

במלחמת-העולם השנייה התנדב לצבא ושירת ביחידות התובלה 467 1791-, הגיע עד איטליה, ועם תום הקרבות התמסר לעזרת ההעפלה בארגון מחסני האספקה והעברתה לאוניות, וכן בהובלת המעפילים לנמלי ההפלגה. יוסף השתתף בארגון השיירות שהעפילו באוניות "חנה סנש", "אנצו סירני", "וינגייט", "דוב הוז" ו"אליהו גולומב", ובגלל העבודה המרובה סירב לנסוע לחופשה. פעם, בעת נסיעה בשירות ההעפלה, נחבט על-ידי קרון חשמלית וזרועו נשברה. סירב להילקח לטיפול רפואי, לבל יפול המטען בידי המשטרה הצבאית הבריטית, והמשיך בביצוע תפקידו מתוך הבלגה על מכאוביו, עד שיכול להעבירו לאדם אחראי אחר. בפעולתו זו הסתבך עם שלטונות הצבא והוכרח לעזוב את איטליה.

בשובו ארצה הצטרף לארגון ההתיישבות של חיילים משוחררים, התנחל עימו ליד מנחמיה ומילא תפקידים מרכזיים במשק.

משהחלה מלחמת-העצמאות שירת כמפקד קטע בהגנת המושבה מנחמיה. בגלל הצורך לעזור להוריו חזר זמנית לירושלים ושירת כנהג בצבא. הוא נהג מכוניות בשיירות לירושלים עד המצור ואחר-כך בחזיתות ירושלים וסביבתה והיה גם בין הפורצים לעיר העתיקה. באחרונה השתתף בהתקפה על ארמון הנציב ושם נפל, ביום י"ב באב תש"ח (17.8.1948). בגלל הנסיגה מפני התקפת-נגד נשארה גופתו בשטח ורק לאחר שלושה שבועות, עם פירוז השטח, נמצאו שרידיו והובאו לקבורה בשייח'-באדר א'.

ביום י"ז באלול תשי"י (30.8.1950) הועבר למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי בהר- הרצל בירושלים.

מידע כללי

נפל ביום י"ב באב תש"ח (17/08/1948)

בן 24 במותו

דרגה: טוראי

יחידה: חיל רגלים

מערכה: העצמאות

מקום מנוחתו: הר הרצל (חלקה צבאית)

הורים: לאה ודוד

יישובים: אלונים, ירושלים

סיפור חייו

בן לאה ודוד, נולד ביום י"א באדר תרפ"ד (1924) בעיר העתיקה בירושלים למשפחה ברוכת-ילדים. למד ב"תלמוד-תורה" לילדים ספרדים. בעודו נער יצא בלי ידיעת הוריו לבקר אצל אחותו, שגם היא עזבה את הבית בלי הסכמתם והיתה חברה בקיבוץ "הנוער העובד" אלונים (נבעות זייד), ונשאר שם. הוא התערה במהרה בחיי הכפר ועסק בעבודות אחראיות במשק, ובייחוד בטיפול בבעלי-חיים. גם בשמירה נודע באומץ לבו ובהצלחה במגעו עם השכנים הערבים, שידע את לשונם ומנהיגיהם. במאורעות תרצ"ו- תרצ"ט התנדב לנוטרות במשמר הרכבות.

אליהו לוי

נפל ביום י"ד בסיון תש"ח (21/06/1948)

הנוער העובד

ירושלים

כאשר עברה קבוצתו למשק חולתה היה בין הנלהבים למקום החדש ובעיקר למקצוע הדיג. השתתף בפעולות ביריה, שמטרתן היתה להתנחל מחדש בנקודה אשר הוחרמה על-ידי הבריטים. לאחר שתקפו כוחות בריטיים את המוני העולים למקום נאבק עימם אליהו ונחבל קשה בכל חלקי גופו. גם במאבק על שחרור כפר גלעדי ממצור-חיפוש-מעפילים של הבריטים השתתף אליהו.

בפרוץ מלחמת-העצמאות דרש כי יצרפוהו לשירות פעיל והוא נשלח לשירות כחבלן מקצועי, תפקיד אשר מילאו במסירות באזור עמק-הירדן בתקופה הקשה ביותר. בשעת מיקוש שטחים סביב קיבוץ להבות הבשן התפוצץ בידיו מוקש בגלל קלקול במנגנון. אליהו הובא לכפר גלעדי ושם מת, ביום י"ד בסיוון תש"ח (21.6.1948) ונקבר בחולתה.

דפים לזכרו הוקדשו בחוברת "ארבעה שנפלו" של קיבוץ להבות הבשן.

ביום ז' בטבת תשי"ג (25.12.1952) הועבר למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי בהר-הרצל בירושלים.

מידע כללי

נפל ביום י"ד בסיוון תש"ח (21/06/1948)

בן 21 במותו

דרגה: טוראי

יחידה: חיל רגלים

מערכה: העצמאות

מקום מנוחתו: הר הרצל (חלקה צבאית)

הורים: לולו ומעתוק

יישובים: ירושלים

סיפור חייו

בן לולו ומעתוק, נולד ביום ט' באלול תרפ"ז (6.9.1927) בבגדד, בירת עיראק. בשנת 1935 עלה ארצה עם הוריו שהתיישבו בירושלים והתפרנסו בדחקות ועוני. אליהו היה חבר הסתדרות "הנוער העובד" ובה מצא תוכן לחייו. היה אהוב על חבריו ומילא בחריצות כל תפקיד שהוטל עליו. "הנוער העובד" סידר בעבורו עבודה במוסך "המקשר" ואת כל הכנסתו מסר להוריו. עם חבריו לתנועה יצא לעזרה לעונת-הבציר בקיבוץ נען ואחר-כך הצטרף לקבוצת חברים אשר התארגנה כהכשרה בקיבוץ גבעת חיים. שם צורף אל גרעין ראשוני הפלמ"ח, סיים קורס חבלה והשתתף בפעולות הצבא הבריטי נגד שלטון וישי הצרפתי בסוריה. עם סיום תפקידו חזר והצטרף אל חבריו אשר עברו בינתיים לגבת.

קראו את סיפור החיים של החלל וענו על השאלות:

- מה ניתן ללמוד מסיפור החיים של החלל?
- האם לדעתכם זה סיפור שראוי להכיר? מדוע?
- מה לדעתם הקשר בין חברותו בתנועה לבין הבחירות שלו בחיים?
- מה לדעתכם הקשר שבין בחירותיו השונות בחיים לבין הבחירה להילחם על הגנת הישוב והמדינה?

קראו את סיפור החיים של החלל וענו על השאלות:

- מה ניתן ללמוד מסיפור החיים של החלל?
- האם לדעתכם זה סיפור שראוי להכיר? מדוע?
- מה לדעתם הקשר בין חברותו בתנועה לבין הבחירות שלו בחיים?
- מה לדעתכם הקשר שבין בחירותיו השונות בחיים לבין הבחירה להילחם על הגנת הישוב והמדינה?

קראו את סיפור החיים של החלל וענו על השאלות:

- מה ניתן ללמוד מסיפור החיים של החלל?
- האם לדעתכם זה סיפור שראוי להכיר? מדוע?
- מה לדעתם הקשר בין חברותו בתנועה לבין הבחירות שלו בחיים?
- מה לדעתכם הקשר שבין בחירותיו השונות בחיים לבין הבחירה להילחם על הגנת הישוב והמדינה?

קראו את סיפור החיים של החלל וענו על השאלות:

- מה ניתן ללמוד מסיפור החיים של החלל?
- האם לדעתכם זה סיפור שראוי להכיר? מדוע?
- מה לדעתם הקשר בין חברותו בתנועה לבין הבחירות שלו בחיים?
- מה לדעתכם הקשר שבין בחירותיו השונות בחיים לבין הבחירה להילחם על הגנת הישוב והמדינה?

קראו את סיפור החיים של החלל וענו על השאלות:

- מה ניתן ללמוד מסיפור החיים של החלל?
- האם לדעתכם זה סיפור שראוי להכיר? מדוע?
- מה לדעתם הקשר בין חברותו בתנועה לבין הבחירות שלו בחיים?
- מה לדעתכם הקשר שבין בחירותיו השונות בחיים לבין הבחירה להילחם על הגנת הישוב והמדינה?